

**Biologisk mangfold
i Ramnes skyte- og øvingsfelt,
Tjeldsund kommune, Nordland**

BM-rapport nr 46-2003

Dato: 10.12.04

Tittel: BM-rapport nr 46 (2003) Biologisk mangfold i Ramnes skyte- og øvingsfelt, Tjeldsund kommune, Nordland	Emneord: Biologisk mangfold, Naturtyper, Vilt, Ferskvann, Rødlistearter, Forvaltningsråd, Ramnes, Tjeldsund
Prosjektansvarlig NINA: Karl-Birger Strann Prosjektkonsulenter: Vigdis Frivoll, Trond Johnsen og Knut Langeland (GIS) Norsk institutt for naturforskning (NINA) Polarmiljøsenteret N-9296 Tromsø Tlf: 77 75 04 00 Fax: 77 75 04 01	Dato: 3.01.2005
Oppdragsgiver: Forsvarsbygg, Divisjon Rådgivning, Kompetansesenter Miljø- og kulturminnevern Postboks 405, Sentrum, 0103 Oslo Prosjektnummer 2NM 7000807	Oppdragsreferanse Forsvarsbygg: Bjørn Arne Rukke (prosjektleder), Øyvind Andreassen, Line Stabell Selvaag og Thomas Olstad Tlf.: 23 09 34 98 / 05 10 34 98 Fax: 23 09 34 47
Sammendrag: Stortingsmelding nr. 42 (2000-2001) pålegger den enkelte sektor å gjennomføre kartlegging av biologisk mangfold innenfor sine ansvarsområder. Som en del av denne har Forsvaret utarbeidet en egen plan, <i>Forsvarets sektorhandlingsplan for biologisk mangfold</i>, som sammen med <i>Forsvarets handlingsplan for miljøvern (2002)</i> gir forutsetningene for gjennomføringen av prosjektet ”<i>Biologisk mangfold i Ramnes skyte- og øvingsfelt</i>”. Kartleggingsarbeidet følger metodikken som er gitt i fire håndbøker utarbeidet av Direktoratet for naturforvaltning. Dette omfatter <i>naturtypekartlegging</i>, <i>viltkartlegging</i>, <i>ferskvannskartlegging</i> og <i>kartlegging av rødlistede arter</i>. Disse temaene blir så vurdert samlet ved en sammenveing slik at de viktigste områdene for biologisk mangfold i skyte- og øvingsfeltet identifiseres. Forsvaret har utarbeidet en egen kravspesifikasjon der det gis retningslinjer for gjennomføringen av arbeidet. Rapporten gir først en kort innføring i bakgrunn, lovverk samt internasjonale forpliktelser for ivaretagelse av biologisk mangfold i Norge. Deretter gis en kort beskrivelse av geografi og naturgrunnlag for Ramnes skyte- og øvingsfelt. Prosjektet har identifisert to naturtypelokaliteter og ett viltområde. Fire rødlistearter er påvist i skyte- og øvingsfeltet. Det er ikke påvist noen ferskvannslokaliteter som oppfyller kravene for respektive håndbok. Ved sammenveingen er ett område vurdert som svært viktig for biologisk mangfold. Det gis forvaltningsråd for området. Rådene må etterleves for å ivareta det biologiske mangfoldet i det sammenveide området Det er laget kart for temaene naturtyper, vilt og rødlistede arter samt et <u>sammenveid statuskart</u> for biologisk mangfold. Kartene finnes i denne rapporten i målestokk 1:20 000, som separate blad i målestokk 1:5000 og som digitale kart. Rødlistekartet og funksjonskartet for vilt er unntatt offentligheten og følger ikke rapporten, men er levert til Forsvarsbygg. Alle opplysninger om naturtyper, vilt og rødlistearter er lagt inn i databaseverktøyet Natur2000. Digitale kartverk finnes i Forsvarets informasjonssystem for eiendom, bygg og anlegg (FIS/EBA) og FMGTs kart- og katalogtjenester (FIS/Basis). Samtlige UTM-referanser er presentert i kartdatum WGS84.	

Summary:

Government proposition no. 42 (2000-2001) conducts each sector to carry through the mapping of biodiversity within their own administrative areas. The Ministry of Defense has worked out its own plan – *Forvarets sektorhandlingsplan for biologisk mangfold*, which gives the conditions for carrying out the project "Mapping of biodiversity in *Ramnes* military training area". Additionally, this project is a follow-up of the Ministry of Defense's environmental action plan (*Forsvarets miljøvernarbeid (2002)*).

The mapping follows the methods given in four different manuals which are worked out by the Directorate for Nature Management (DN). In *Ramnes* military training area this complies three different parts: mapping of valuable habitats, wildlife and freshwater habitats. In addition mapping of redlisted species is included. The Norwegian Defense Estates Agency has also worked out its own list of requirements wherein guidelines are given for the accomplishment of the work.

This report gives a brief introduction of both the general and legal background including international obligations for this project. Additionally, a brief description of geography and nature conditions in *Ramnes* military training area is given.

The project has identified two valuable habitats and one area with special qualities for wildlife. No freshwater habitats were identified. A total of four species listed on the Norwegian Redlist, are documented within the military training field.

Maps showing the different topics are presented both in the report and digitally except for the map containing classified information on redlisted species. This map is given directly to the Norwegian Defense Estates Agency. Finally, a status map is produced, summarizing the information on each of the biological themes. There is one area identified on the status map. Advice is given on how to manage and maintain the biodiversity in this locality. These advices have to be followed up to maintain the biodiversity at this locality.

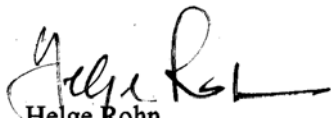
All information obtained on the themes nature type localities, wildlife and plants are implemented in the database Natur2000. Digital maps will be available in the Ministry of Defense's information system for property, building and construction (FIS/EBA) and FMGTs map- and catalogue services (FIS/BASIS). All UTM-references are in WGS84 datum.

Forord

Denne rapporten er et ledd i oppfølgingen av *Forsvarets sektorhandlingsplan for biologisk mangfold*. Sektorhandlingsplanen utgjør forsvarssektorens bidrag til Stortingsmelding nr. 42 (2000-2001) *Biologisk mangfold – sektoransvar og samordning* (kapittel 5). Hovedhensikten med stortingsmeldingen er å sørge for en bærekraftig forvaltning av biologisk mangfold i norsk natur ved at det opprettes et nasjonalt kunnskapsbasert forvaltningssystem. I *Forsvarets handlingsplan for miljøvern* (2002) reflekteres de samme målene som sektorhandlingsplanen for biologisk mangfold.

For å følge opp målsetningene i de to handlingsplanene, er totalprosjektet *Oppfølging av Forsvarets sektorhandlingsplan for biologisk mangfold* igangsatt. I prosjektet skal blant annet naturverdier i alle områder der Forsvaret er hovedbruker kartlegges etter samme metodikk. I rapportene gis det forvaltningsråd for hvordan områder som er spesielt viktige for biologisk mangfold må forvaltes for at naturverdiene der skal opprettholdes. Rådene må i størst mulig grad etterleves for at Forsvaret i sine ulike aktiviteter skal oppfylle målsetningene satt i de to handlingsplanene nevnt over. Forvaltningsrådene må derfor innarbeides i skytefeltsinstrukser, flerbruksplaner og andre dokumenter og verktøy som er styrende for aktivitetene i feltene.

Med dette arbeidet ligger Forsvaret nasjonalt sett i front når det gjelder å kartlegge biologisk mangfold innen egen samfunnssektor. Forsvarsbyggs kompetansesenter for miljø- og kulturminnevern har prosjektledelsen for totalprosjektet, som har en planperiode fra 2001 til og med 2005. Ved henvendelse til kompetansesenteret vil man kunne få oversendt rapporter og kartverk samt utfyllende informasjon om forvaltning av kartlagte områder.

Helge Rohn
Administrerende direktør,
Forsvarsbygg

Innholdsfortegnelse

Forord	3
1. INNLEDNING	5
2. MATERIALE og METODER	6
2.1 Områdebeskrivelse	6
2.2 Datainnsamling	7
2.3 Naturtyper	7
2.4 Viltområder	8
2.5 Ferskvann	8
2.6 Marine områder	8
2.7 Rødlistearter	8
2.8 Sammenveide områder – viktige områder for biologisk mangfold	9
2.9 Ulike aktiviteter og deres påvirkning av miljøet	9
2.10 Database og kart	11
3. RESULTATER	12
3.1 Naturtyper	12
3.2 Viltområder	13
3.3 Ferskvann	13
3.4 Rødlistearter	13
3.4.1 Nasjonalt rødlistede virveldyr	13
3.5 Sammenveide områder – viktige områder for biologisk mangfold	14
3.5.1 De enkelte forvaltningsråd	15
3.5.2 Beskrivelse av sammenveide områder med forvaltningsråd	15
4. LITTERATUR	17

Vedlegg:

- Vedlegg 1. Naturtypekart
- Vedlegg 2. Prioriterte viltområder
- Vedlegg 3. Statuskart Biologisk mangfold (sammenveide områder)

Forsidebilde: Oversikt over Mellomdalen. Foto: Karl-Birger Strann ©

1. INNLEDNING

Stortingsmelding nr. 42 (2000-2001) *Biologisk mangfold – Sektoransvar og samordning* forplikter den enkelte sektor å på en best mulig måte ivareta hensynet til biologisk mangfold i sitt forvaltningsområde. Forsvaret har utarbeidet sin egen forvaltningsplan – *Forsvarets sektorhandlingsplan for biologisk mangfold* – (kapittel 5 i stortingsmeldingen) en plan som danner grunnlaget for etatens eget arbeid i oppfølgingen av stortingsmeldingen. I *Forsvarets handlingsplan for miljøvern* (Forsvarsdepartementet 2002) reflekteres de samme målene som skisseres i sektorhandlingsplanen for biologisk mangfold. For å følge opp de to handlingsplanene har Forsvaret igangsatt et totalprosjekt *Oppfølging av Forsvarets sektorhandlingsplan for biologisk mangfold* som innehar en rekke delprosjekt, deriblant delprosjektet *Kartlegging av biologisk mangfold*. Forsvarsbygg, Divisjon Rådgivning, Kompetansesenter Miljø- og kulturminnevern, har prosjektledelsen for totalprosjektet som skal bidra til at Forsvaret gjennomfører en tilfredsstillende kartlegging av biologisk mangfold i de områder som Forsvaret er hovedbruker i.

Forekomsten av biologisk mangfold er knyttet til ulike naturtyper og er ikke statisk, men en dynamisk prosess – noen arter virker å være stabile i et leveområde mens andre arter kan forsvinne eller nye dukker opp. Hvilke prosesser som styrer denne dynamikken vet man ikke alltid, men i de siste tiårene er det mer og mer klart at det særlig er menneskelige faktorer som påvirker dette – enten direkte eller indirekte. Særlig har ulike arealinngrep i stadig økende grad påvirket leveområder for planter og dyr. En god kartlegging av biologisk mangfold og deres leveområder (naturtyper) vil forbedre våre muligheter for å sikre en forsvarlig forvaltning av fauna og flora i framtida.

Direktoratet for naturforvaltning (DN) har utarbeidet et sett håndbøker som støtte og veiledning til det utfordrende arbeidet med kartlegging av biologisk mangfold:

DN-håndbok 11 (DN 1996) - revidert 2000	Viltkartlegging
DN-håndbok 13 (DN 1999)	Kartlegging av naturtyper
DN-håndbok 15 (DN 2000) - revidert 2003	Kartlegging i ferskvann
DN-håndbok 19 (DN 2001)	Kartlegging av marint biologisk mangfold

Videre har DN utarbeidet en liste over truede og sjeldne arter i Norge – *Nasjonal rødliste for truede arter i Norge 1998* (DN 1999a). I Forsvarets egen kravspesifikasjon for kartlegging av biologisk mangfold (Forsvarsbygg 2002a) ligger alle disse ovennevnte publikasjoner innbakt. Videre er det brukt Fremstad & Moen (2001) som grunnlag ved innlegging av korrekte vegetasjonstyper i Natur2000.

Denne rapporten tar for seg det biologiske mangfoldet i Ramnes skyte- og øvingsfelt i Tjeldsund kommune, Nordland. Rapporten er en sammenstilling av eksisterende informasjon og nyere kartlegging gjort i forbindelse med denne rapportfremstillingen.

2. MATERIALE og METODER

2.1 Områdebeskrivelse

Ramnes skyte- og øvingsfelt ligger helt i det sørøstre hjørnet av Tjeldsund kommune og vender ut mot Ramsundet i vest og Ofotfjorden i sør og utgjør totalt rundt 4.700 daa (Figur 1). Bergrunnen domineres av harde grunnfjellsbergarter som granitt. Området er preget av fjell og bratte lier med åpen furuskog som vanligste treslag. I nord går skogen delvis over til blåbær bjørkeskog og noe høgstaude bjørkeskog. Disse sistnevnte skogsområdene er sterkt preget av hogst og beiting.

Hovedbruker av området er Ramsund orlogstasjon. Hele skyte- og øvingsfeltet er eid av Forsvarsdepartementet.

Figur 1. Ramnes skyte- og øvingsfelt ligger i Tjeldsund kommune i Nordland.

2.2 Datainnsamling

Framgangsmåten for innsamling av opplysninger om biologisk mangfold er følgende:

- Søk i litteratur
- Søk i databaser (herbariene ved Tromsø Museum og Botanisk Museum i Oslo)
- Intervju med lokalkjente (i Forsvaret og sivilt)
- Kvalitetssikring og kontroll av opplysninger innhentet fra lokalkjente
- Feltregistreringer

Det forelå ingen undersøkelser av biologisk mangfold som tema innenfor utredningsområdet. I arbeidet med Ramnes skyte- og øvingsfelt har det vært et samarbeid med både Tjeldsund kommune ved Miljøvernleder Hans Martin Nygård og med personell fra Forsvaret (skytefeltleder). Det er også innhentet informasjon fra lokalkjente. De fleste av disse opplysningene er også sjekket ut i felt. Det meste av informasjonen for rødlistede virveldyr er innhentet fra kommunen ved miljøvernlederen og Frantz Sortland, Laukvik. Særlig har Sortland førstehånds kjennskap til rovfuglene i denne delen av Tjeldsund kommune gjennom mange års undersøkelser av rovfugl i Ofoten. Enkelte av NINAs eldre observasjoner (hovedsakelig på rovfugl) og kjennskap til viktige naturtyper ellers i kommunen har vært nyttige i planlegging og gjennomføring av kartleggingsarbeidet. Tjeldsund kommunes eget viltkart var til dels svært grovt og hadde ingen verdi for vårt arbeid.

Det har vært nødvendig å gjennomføre en del nyregistreringer i deler av området for å kunne gi en bedre totalvurdering av dets biologiske kvaliteter. Dette arbeidet ble i all hovedsak gjennomført sommeren 2003. For å fange opp ulike arter var det nødvendig å spre feltinnsatsen utover både vår- og sommermånedene. De siste faunaundersøkelsene ble derfor gjennomført primo september 2003. Botaniske registreringer ble gjennomført i forbindelse med naturtyperegistreringene hovedsakelig i juli og august 2003.

2.3 Naturtyper

En sentral del av arbeidet med kartlegging av biologisk mangfold er å kartlegge forekomsten av ulike naturtyper. DN har lagd ei velegnet håndbok (Håndbok 13 - Kartlegging av naturtyper) som på en grei måte beskriver framgangsmåte og inndeling av 56 prioriterte naturtyper.

Videre kategoriseres naturtypene etter tre grader av viktighet:

Svært viktige naturtyper	(A-områder)
Viktige naturtyper	(B-områder)
Lokalt viktige naturtyper	(C-områder)

Kriteriene for denne inndelingen er beskrevet i håndboka. Verdisettingen påvirkes av faktorer som areal, tilstand og forekomst av sjeldne og truede arter (rødlistearter). Innehar et område forekomster av rødlistearter med status truet, sjelden eller sårbar, vil området oppnå høyeste verdi (A).

2.4 Viltområder

Viltkartleggingen har fulgt DN-håndbok nr 11. Viktige funksjonsområder for viltet som hekkelokaliteter, spillplasser, vinter-/sommerbeiteområder og/eller kalvingsplasser for elg sammenstilles på kart. De ulike funksjonsområdene vektet på en skala fra 1 til 5. Etter en samlet vurdering av vektsum presenteres så *Prioriterte viltområder* inndelt i lokalt viktige, viktige eller svært viktige områder.

2.5 Ferskvann

Ut fra beskrivelsen i DN-håndbok nr. 15 er det tre hovedkrav som stilles for at et gitt område vil kunne plasseres inn i *Prioriterte lokaliteter*. Disse er:

- a) Lokaliteter som innehar fiskestammer som ikke er påvirket av utsatte arter.
- b) Særlig viktige områder (nøkkelområder) med opprinnelige plante- og dyresamfunn. Dette vil kunne omfatte mange uregulerte og/eller lite regulerte vannlokaliteter.
- c) Lokaliteter med viktige bestander av ferskvannsfisk.

Videre er det lagt vekt på å lete etter fisketomme vann/tjern i området. Dette fordi fisketomme vann kan ha forekomster av evertebrater som ikke forekommer i vann med fisk.

2.6 Marine områder

Ramnes skyte- og øvingsfelt inneholder ikke marine områder. Denne naturtypen omhandles derfor ikke i denne rapporten. Imidlertid innehar området betydelige arealer med strandlinje. Eventuelle viktige områder for biologisk mangfold er fanget opp gjennom den generelle naturtype- og viltkartleggingen.

2.7 Rødlistearter

I kartleggingen av biologisk mangfold inngår registrering av forekomst av rødlistearter som en viktig del. I dette arbeidet er den nyeste rødlista som er utarbeidet i Norge, fulgt – *Nasjonal rødliste for truede arter i Norge 1998* (DN 1999a). I rødlisterapporten er artene delt inn i grupper etter grad av truethet. Denne inndelingen presenteres nedenfor og grad av truethet vil bli presentert ved artsgjennomgangen videre i rapporten. Videre er det også tatt inn vurderinger av de arter som står på både den norske og den nordiske ansvarslista. Dette er arter som Norge har en høy prosentandel av i forhold til Europas totale bestand. For fugl og pattedyr vil dette si mer enn 25 % av den Europeiske bestanden. Disse artene gis automatisk en høy viltvekting i viltkartleggingen.

Kategori	Kode	Engelsk kategori
----------	------	------------------

<i>Utryddet</i>	<i>Ex (Extinct)</i>	
-----------------	---------------------	--

Dette omfatter arter som ikke lenger forekommer i Norge som reproduserende arter. Normalt omfatter dette arter som er utryddet for mer enn 50 år siden – arter som har forsvunnet i løpet av de siste 50 årene får koden Ex?.

Direkte truet E (Endangered)

Dette omfatter arter som er direkte truet og som står i fare for å forsvinne i nærmeste framtid dersom den negative utviklingen fortsetter.

Sårbar V (Vulnerable)

Dette omfatter arter som er i sterk tilbakegang og som kan gå over i kategorien **Direkte truet** hvis tilbakegangen fortsetter.

Sjelden R (Rare)

Dette omfatter sjeldne arter som ikke er direkte truet eller sårbare, men som likevel er utsatt fordi de har små bestander eller en spredt og sparsom utbredelse i Norge.

Hensynskrevende DC (Declining, care demanding)

Dette omfatter arter som ikke kommer inn under de tre foregående kategoriene, men som på grunn av en klar tilbakegang fordrer spesielle hensyn og forvaltningstiltak.

Bør overvåkes DM (Declining, monitoring needed)

Dette omfatter arter som har gått tilbake, men som ikke regnes som truet. Disse artene bør overvåkes for å avdekke om situasjonen fortsatt forverres.

2.8 Sammenveide områder – viktige områder for biologisk mangfold

Når datainnsamlingen er gjennomført, dvs. når elementene naturtyper, viltområder, ferskvannslokaliteter og forekomst av rødlistearter er ferdigstilt, har vi det datamateriale som er nødvendig for å presentere **Sammenveide områder**. Dette er da de **viktigste påviste områdene for biologisk mangfold** i skyte- og øvingsfeltet. Disse områdene er igjen delt inn i tre kategorier:

Svært viktige områder - Verdi A

Viktige områder - Verdi B

Lokalt viktige områder - Verdi C

En sammenveining betyr ikke nødvendigvis at et område som har flere C- og B-verdier vil bli gradert opp til et A-område. Skjønnt basert på lokal kunnskap om naturtyper og ikke minst arters forekomst og truetet lokalt og regionalt, vil her spille sterkt inn i vektingen. I tillegg er det viktig å forholde seg til naturtypens eller artens status på nasjonalt plan, selv om en art ikke er rødlistet for øyeblikket.

Forekomsten av rødlistearter vil umiddelbart slå ut på verdien av et område ettersom slike arter skal tillegges stor vekt med hensyn på ivaretagelse av leveområder for disse.

2.9 Ulike aktiviteter og deres påvirkning av miljøet

Forsvaret gjennomfører ulike bruk i hele eller deler av sine øvingsområder. For naturtypene som sådan er det hovedsakelig motorisert ferdsel og hogst/nedkjøring av skog som gir de største skadene. Personell i terrenget kan i mange tilfeller umiddelbart være mer skadelig på vilt i hekketida enn ferdsel med kjøretøy, men disse sistnevnte kan ha en større negativ effekt

på lang sikt. Dette kan være tilfelle hvis en kjører gjennom myr og våtmark og kjøresporene drenerer vannet i nye retninger. I en del tilfeller kan dette føre til at vannbalansen endres. Slike endringer kan ha stor negativ betydning på sikt både for planter og dyr.

Personell i terrenget vil kunne gi forstyrrelser i yngle-/hekketida og bør i noen sårbare steder begrenses i perioden april til august, mens det kan være fri ferdsel i de samme områdene resten av året. På samme vis kan kjøring i terrenget også periodiseres. Kjøretøy kan kjøre i et våtmarksområde hvis det er tele og snødekke i vinterhalvåret, men bør holdes helt ute i sommerhalvåret siden kjøringen da kan påføre naturen stor skade. Dette er skader som nesten er irreversible eller som det vil ta lang tid å restituere ved naturlig gjengroing.

Varigheten av de ulike aktivitetene har også betydning for effekten på biologisk mangfold. For eksempel vil personellopphold i ett område over dager ha større negativ effekt på hekkende fugl enn personell som kun passerer gjennom området. Arter som lom og en rekke rovfuglarter er særlig sårbare i rugetida ettersom de lett forlater eggene ubeskyttede når mennesker nærmer seg hekkeplassen. Eggene kan da tas av eggrøvere som ravn eller kråker, eller fostrene i eggene kan fryse i hjel hvis værforholdene er ugunstige.

I Ramnes skyte- og øvingsfelt skjer det også en sivil påvirkning fra ferdsel som friluftsliv, jakt, fiske og bærplukking og noe hogst av skog. Disse aktivitetene skjer i all hovedsak i skytefeltets nordlige områder. Det er uten tvil hogsten av skog som utgjør de største negative påvirkningene av det biologiske mangfoldet gjennom sin sterke endring av større arealer. Friluftaktiviteten kan på lik måte som ferdsel av militært personell, ha uheldige effekter særlig på vilt til spesielle tider av året (hekketida for fugl eller kalvingstida for elg).

Rapporten gir et antall forvaltningsråd til de identifiserte områdene som er viktige for biologisk mangfold. Det er viktig at disse rådene følges opp av Forsvaret. Dette for å sikre at målet med sektoransvaret blir imøtekommet. Gjennom sektoransvaret pålegges Forsvaret å ivareta biologisk mangfold innen egne områder. Dette betyr at Forsvaret må instruere eget personell om ferdsel og atferd innenfor sitt ansvarsområde.

Nedenfor listes opp en rekke aktiviteter som kan påvirke biologisk mangfold i et skyte- eller øvingsfelt. Denne listen er ikke helt fullstendig, men presenterer mange av de viktigste aktivitetene som kan påvirke naturmiljøet og det iboende biologiske mangfoldet.

Militær aktivitet

- Nedbygging av areal til veg, standplass eller faste installasjoner. *Tap av areal.*
- Masseuttak. *Tap av habitat (leveområde)), terrengslitasje, endrede fysiske og/eller kjemiske forhold.*
- Drenering/gjenfylling/massedeponi. *Tap av habitat, endring av fysiske og/eller kjemiske forhold.*
- Personell til fots i forbindelse med øvelser. *Stress av vilt, slitasje og støy.*
- Bivuakking. *Terrengslitasje, støy, avfall, forurensing, stress av vilt.*
- Kjøring i terreng med beltekjøretøy eller hjulgående kjøretøy. *Kjørespor, støy, forurensing.*
- Landgang med fartøy (landgangs- eller amfibie). *Kjørespor, landgangsramper, støy, forurensing.*
- Skyting lette våpen. *Støy, ammunisjonsrester, forurensing.*

- Skyting med tyngre våpen. *Nedslagsskader, støy, trykkbølger, brann, forurensing, ammunisjonsrester.*
- Bombeøvelser. *Nedslagsskader, trykkbølger, støy, brann, forurensing.*
- Sprengninger. *Sprengningsskader terreng, trykkbølger, støy, forurensing.*
- Flyging med jagerfly eller helikopter. *Støy, lufttrykk, forurensing (helikopterlandinger).*
- Mobile installasjoner (feltsykehus, feltkjøkken, kommandoplasser med mer). *Støy, slitasje, kjørespor.*

Sivile aktiviteter

- Skogbruk. Den inngåtte avtalen mellom Forsvaret og Statskog SF om forvaltning av Forsvarets skoger (Forsvarsbygg 2002b) omfatter mer enn de miljøkrav som legges til grunn i *Levende skog*-standarden. I Forsvarets skoger skal miljøhensyn og militære hensyn gå foran hensyn til økonomisk resultat. Her framgår det at alle verdisatte områder (A, B og C) skal unntas for ordinær skogsdrift og at *Levende skog*-standarder med ytterligere skjerpelser skal etterleves i øvrige områder.
- Beiting. *Terrengslitasje.*
- Gjengroing. *Tap av habitat og oppflising (habitatfragmentering) av habitat (leveområder).*
- Jordbruksaktivitet. *Tap av habitat, oppflising av habitat.*
- Opphør av landbruk. *Tap av habitat, oppflising av habitat.*
- Friluftsliv. *Terrengslitasje, forstyrrelser.*

2.10 Database og kart

Alle registreringer av naturtyper, viltområder og artsobservasjoner er lagt inn i databasen Natur2000 (GND Naturkart AS). Kartene finnes i målestokkene 1:20 000 (vedlegg til rapporten) og 1:5 000 (separate kartblad oppbevart i Forsvarsbygg) og er laget i ArcGIS 9.0. Digitale kartverk finnes i Forsvarets informasjonssystem for eiendom, bygg og anlegg (FIS/EBA) og FMGTs kart og katalogtjenester (FIS/BASIS).

Følgende kart er vedlagt rapporten:

- Naturtyper
- Prioriterte viltområder
- Statuskart biologisk mangfold. Sammenveide naturverdier.

Kart som inneholder sårbar informasjon om rødlistearter og vilt er unntatt offentligheten og følger ikke rapporten, men er levert til Forsvarsbygg.

3. RESULTATER

3.1 Naturtyper

Feltarbeidet med naturtypene ble i all hovedsak gjennomført på sommeren 2003. Innenfor Ramnes skyte- og øvingsfelt ble det påvist totalt to naturtypelokaliteter. Av disse har ett område B-verdi. Det andre har fått C-verdi. Områdene er vist i vedlegg 1. Samtlige opplysninger knyttet til naturtypeverdiene er lagt inn i databaseverktøyet Natur2000.

Lokalitet	789 Ramnesvatnet
Natur 2000	185210789
Naturtype	Andre viktige forekomster (ferskvann)
Naturtypekode	H01
Verdisetting	C
Høyde over havet (m)	186
Areal (daa)	139,2
Besøkt dato	3-5.6.2003, 3.5.2004
UTM (WGS84)	33W WR 633 955

Dette er et skogvann som ligger inne i furuskogsområdet ved foten av Ramnesfjellet. I sørvestenden av vannet løper Mølnvikelva ut, og i dette området er det en liten våtmarkslokalitet med en liten lombola (større utvidelse av elva) og noen mindre myrpartier. Ramnesvatnet er det eneste skogsvannet på vestsiden av Ramnesfjellet. Området er lokalt viktig for vannfugl på trekk. Dette gjelder særlig ender som krikkand og brunnakke samt toppand. Ettersom lokaliteten er det eneste skogsvannet i området og samtidig har lokale funksjoner som rasteområde for en del ender er det vurdert det som en naturtypelokalitet med lokal verdi. De isolerte viltverdiene er så lave at det ikke er grunnlag for å identifisere et eget viltområde.

Lokalitet	790 Mellomdalen
Natur 2000	185210790
Naturtype	Bekkekløfter
Naturtypekode	F09
Verdisetting	B
Høyde over havet (m)	5-40
Areal (daa)	127,8
Besøkt dato	3-5.6.2003, 3.5.2004
UTM (WGS84)	33W WR 635 941

Lokaliteten er en frodig blandingsskog av bjørk og osp som vokser i en ravine i Mellomdalen. Skogen her er unik for hele området ettersom det er den eneste velutviklede ospeskogen på Ramnes. Denne skogen er sørvendt og har et svært tidlig vårelement. Våren 2004 var skogen her stort sett utlauvet så tidlig som første uka av mai, noe som er ekstremt tidlig for denne delen av landet. Lokaliteten har en stor tetthet av spurvefugl. Arter som måltrost, rødstjert, gjerdesmett og ringtrost hekker alle og det var store tettheter av grønnfink, svarttrost og rødstrupe ved befaring. Dvergalk holdt i samme periode territorium rundt et gammelt kråkereir. En rødlisteart er tilknyttet området.

3.2 Viltområder

Det er påvist ett prioritert viltområde innenfor Ramnes skyte- og øvingsfelt som tilfredsstiller kriteriene for prioriterte viltområder etter DN-håndbok 11-1996. Det verdisatte området er vurdert som et svært viktig viltområde (A) og er vist i vedlegg 2.

Prioritert viltområde	1 Mellomdalen og Innerdalen
-----------------------	-----------------------------

Verdisetting	A
Høyde over havet (m)	5-40
Areal (daa)	308,9
Besøkt dato	Juli 2003
UTM (WGS84)	34W EC 816 589

Lokaliteten har et rikt fugleliv med stor tetthet av hekkende spurvefugl. Det er også påvist to rødlistearter som yngler i området. De samlede viltkvalitetene gir området A-verdi.

3.3 Ferskvann

I Ramnes skyte- og øvingsfelt er det ikke påvist ferskvannslokaliteter som tilfredsstiller kriteriene for verdisetting etter DN-håndbok 15-2000.

3.4 Rødlistearter

Nasjonal rødliste for truede arter i Norge 1998 (DN1999a) danner grunnlaget for kartleggingen av sjeldne og truede arter innenfor skyte- og øvingsfeltet. Kartleggingsarbeidet har påvist fire rødlistearter innenfor Ramnes skyte- og øvingsfelt. Tre av disse er dagrovfugler og en er pattedyr.

3.4.1 Nasjonalt rødlistede virveldyr

FUGLER

Hønsehauk	(<i>Accipiter gentilis</i>). Sårbar. Arten hekker flere steder utenfor grensen til skyte- og øvingsfeltet, men bruker områder som ligger innefor skyte- og øvingsfeltet som regelmessige jaktområder.
Jaktfalk	(<i>Falco rusticolus</i>). Sårbar. Arten observeres på streif innenfor skyte- og øvingsfeltet. Særlig gjelder dette i vinterhalvåret.
Havørn	(<i>Haliaeetus albicilla</i>). Hensynskrevende. Arten observeres på streif innenfor hele skyte- og øvingsfeltet gjennom hele året. Den er også påvist hekkende i skyte- og øvingsfeltet.

PATTEDYR

Oter (*Lutra lutra*). Bør overvåkes. Arten opptrer i gode antall på hele kystlinja til Ramnes skyte- og øvingsfelt. Det er et mulig yngleområde i ei ur i området Ramsteinnes - Innerdalen, men dette er ikke helt avklart.

Deler av skyte- og øvingsfeltet er viktig leveområde for havørn. Foto: Karl-Birger Strann ©.

3.5 Sammenveide områder – viktige områder for biologisk mangfold

Med grunnlag i dataene fra delementene *naturtyper*, *vilt* og *rødlistearter* er sammenveide områder presentert – d.v.s. de områdene som er vurdert som spesielt viktige områder for biologisk mangfold innenfor skyte- og øvingsfeltet. Verdisettingen av de sammenveide områdene er igjen delt inn i tre viktighetskategorier på samme måte som inndelingen av naturtypene og viltområdene:

- A – Svært viktige
- B – Viktige
- C – Lokalt viktige

Det er påvist totalt ett område som er spesielt viktige for biologisk mangfold. Dette er gitt verdi A – **svært viktig område for biologisk mangfold**. Området er vist i vedlegg 3.

3.5.1 De enkelte forvaltningsråd

Militær trening. Det er gitt råd om hvilke begrensinger som bør gjennomføres på militær trening/aktivitet for de områdene som er identifisert til A, B eller C-områder. Dette gjelder bl. a. for personell til fots og ferdsel med kjøretøy i terrenget. Området brukes av marinejegerne og det gjennomføres mye trening som også involverer ilandstigningsøvelser. Dette skjer særlig i områdets sørøstre deler. Det betyr at de områdene som det øves mest i er også de områdene hvor en finner de viktigste BM-kvalitetene.

Skogbruk. Det er gitt forslag til forvaltning av de skogsområdene som er identifisert til A, B eller C-områder. Det foreligger en egen avtale (se avsnitt 2.9) mellom Forsvaret og Statskog om forvaltning av Forsvarets egne skogseiendommer. Rådene følger de retningslinjer som er trukket i denne avtalen.

Andre aktiviteter. Planlagte inngrep som faller inn under militær infrastruktur (veier, bygninger o.s.v.) innenfor skyte- og øvingsfeltet, må vurderes i hvert enkelt tilfelle. Masseuttak, grøfting og/eller gjenfyllinger vil kunne ha stor negativ innvirkning på biologisk mangfold enten direkte gjennom inngrepet eller indirekte gjennom langtidseffekter av negativ art. Et eksempel kan være en grøfting som langsomt drenerer et større våtmarkssystem som ikke er direkte berørt av selve grøftingen. Slike effekter kan ha like stor negativ innvirkning på biologisk mangfold som et direkte arealinngrep i selve leveområdet/naturtypen.

Under det enkelte sammenveide området vil det bli gitt forvaltningsråd for de aktuelle tema som er nevnt ovenfor. For friluftsliv er det i all hovedsak de nordlige områdene av skytefeltet som benyttes. Det sydligste området er bratt og ulendt og lite brukt til friluftsliv og det gis derfor ikke egne råd for dette tema for BM-området som ligger helt i sør. Området er i liten grad brukt til beiteland ettersom det ikke ligger gårdsbruk i denne delen av kommunen.

3.5.2 Beskrivelse av sammenveide områder med forvaltningsråd

Nedenfor følger beskrivelse av det sammenveide området som er identifisert i dette arbeidet.

Lokalitet	1 Mellomdalen og Innerdalen
Verdisetting	A
Areal(daa)	308,9

Denne lokaliteten skiller seg ut i hele skyte- og øvingsfeltet gjennom sin frodige løvskog med rikt biologisk mangfold. To rødlistearter er også påvist hekkende i tilknytning til lokaliteten.

Forvaltningsråd:

Det må ikke hogges i lokaliteten.

Det må ikke øves med personell i området i perioden 1. april til 30. juni.

Det er ikke tillatt med andre inngrep som grøftegraving eller linjelegging i lokaliteten.

Tabell 1. Forvaltningsråd med restriksjoner på aktiviteter i det prioriterte området for biologisk mangfold i Ramnes skyte- og øvingsfelt.

Område	1. Mellomdalen og Innerdalen
Skogbruk	Det må ikke hogges i lokaliteten
Personell, øvinger i felt	Det er ikke tillatt for personell i lokaliteten i tiden 1. april til 30. juni
Inngrep i terreng	Andre inngrep som grøftegraving eller linjelegging er ikke tillatt

4. LITTERATUR

Direktoratet for Naturforvaltning. 1996. Viltkartlegging. DN-håndbok 11. (Revidert i 2000)

Direktoratet for Naturforvaltning. 1999a. Nasjonal rødliste for truede arter i Norge 1998. *DN-rapport* 3:1-161.

Direktoratet for Naturforvaltning. 1999b. Kartlegging av naturtyper. Verdisetting av biologisk mangfold. DN-håndbok 13.

Direktoratet for Naturforvaltning. 2000. Kartlegging av ferskvannslokaliteter. DN-håndbok 15. (Revidert i 2003)

Direktoratet for Naturforvaltning. 2001. Kartlegging av marint biologisk mangfold. DN-håndbok 19.

Forsvarsbygg 2002a. Kravspesifikasjon for kartlegging av biologisk mangfold i Forsvarets områder. 1-32.

Forsvarsbygg 2002b. Avtale om forvaltning av skog, vilt og fisk på Forsvarets eiendommer. 1-5 + vedlegg. (*Vedlegg E revidert i 2004*)

Forsvarsdepartementet 2002. Forsvarets miljøvernarbeid. Handlingsplan. 33s.

Fremstad, E. 1997. Vegetasjonstyper for Norge. NINA Temahefte 12: 1-279.

Fremstad, E. & Moen, A. (red.) 2001. Truede vegetasjonstyper i Norge. NTNU Vitenskapsmuseet Rapp. Bot. Ser. 2001-4:1-231.

Digitale databaser ved Botanisk Museum, Universitetet i Oslo:

<http://www.toyen.uio.no/botanisk/bot-mus/sopp/soppdb.htm>

<http://www.toyen.uio.no/botanisk/lav/>

Ramnes skyte- og øvingsfelt

Biologisk mangfold

Forsvarsbygg
Eiendomsforvaltning
30.12.2004

Kartet er levert av:

Tjeldsund kommune

Naturtyper

Registreringer med lokalitetsnummer og naturtypekode som henviser til BM-rapport 46(2003) samt database for området opprettet i verktøyet Natur2000, hvor supplerende opplysninger finnes.

Tegnforklaring kart

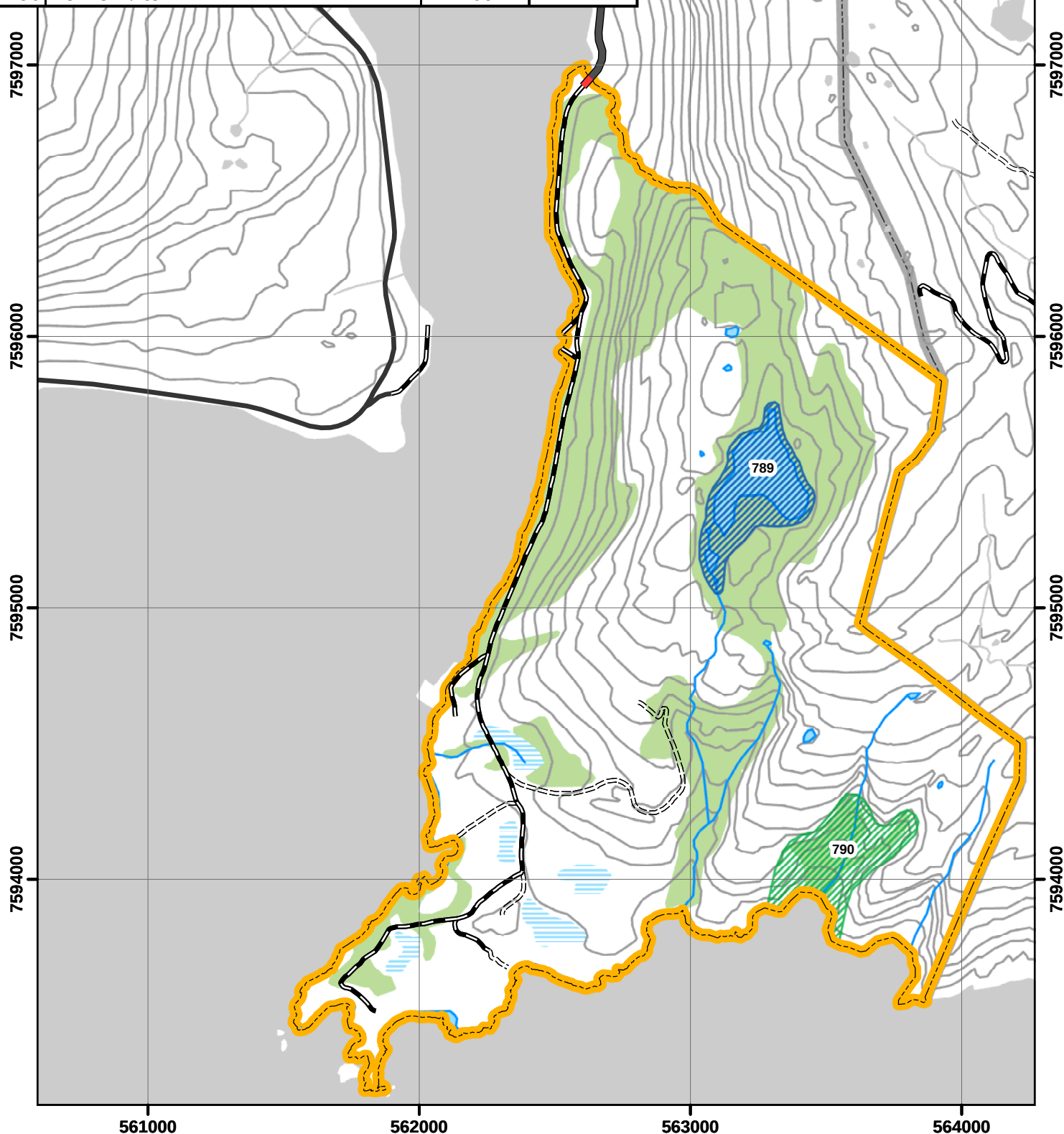
- Skytefeltgrense
- Riks- og europaveg
- Fylkes- og kommunal veg
- Privat veg
- Ukjent vegtype
- Vann og større elver
- Elver og bekker
- Høydekote 25m

Naturtyper

- Ferskvann og våtmark
- Skog

Kartgrunnlag: Statens kartverk, Forsvarets generelle avtale
Rutenett: UTM EU89 (WGS 84) sone 33
Hver rute= 1x1 km
Målestokk ca 1:20 000
Markslag markert som i M711-serien innenfor skytefeltgrensene

Lok	Navn	Naturtype	BM_verdi
789	Andre viktige forekomster (ferskvann)	H01	C
790	Bekkekløfter	F09	B

Ramnes skyte- og øvingsfelt

Biologisk mangfold

Forsvarsbygg
Eiendomsforvaltning
30.12.2004

Kartet er levert av:

Tjeldsund kommune

Prioriterte viltområder

Områder med lokalitetsnummer som henviser til BM-rapport 46(2003) samt database for området opprettet i verktøyet Natur2000, hvor supplerende opplysninger finnes.

Tegnforklaring kart

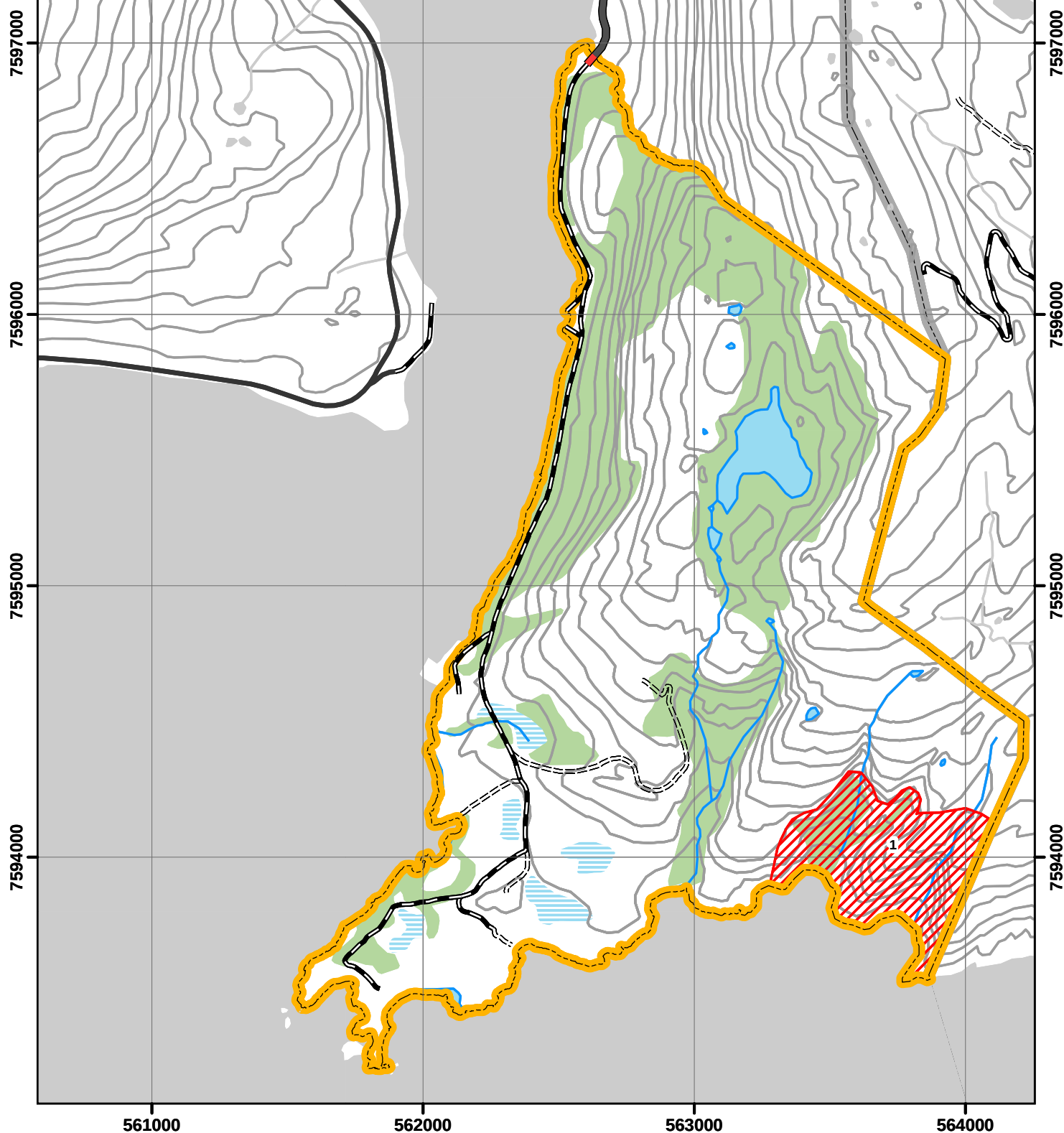
- Skytefeltgrense
- Riks- og europaveg
- Fylkes- og kommunal veg
- Privat veg
- Ukjent vegtype
- Vann og større elver
- Elver og bekker
- Høydekote 25m

Prioriterte viltområder

- A - Svært viktig område
- B - Viktig område
- C - Lokalt viktig område

Kartgrunnlag: Statens kartverk,
Forsvarets generelle avtale
Rutenett: UTM EU89 (WGS 84) sone 33
Hver rute= 1x1 km
Målestokk ca 1:20 000
Markslag markert som i M711- serien innenfor skytefeltgrensene

Område	Navn	Verdi
1	Mellomdalen og Innerdalen	A

Ramnes skyte- og øvingsfelt

Biologisk mangfold

Forsvarsbygg
Eiendomsforvaltning
30.12.2004

Kartet er levert av:

Tjeldsund kommune

Statuskart for Biologisk mangfold

Svært viktige, viktige og lokalt viktige lokaliteter der naturtyper, vilt og rødlistearter er vurdert samlet. Utfyllende opplysninger er gitt i BM-rapport 46 (2003).

Tegnforklaring kart

- Skytefeltgrense
- Riks- og europaveg
- Fylkes- og kommunal veg
- Privat veg
- Ukjent vegtype
- Vann og større elver
- Elver og bekker
- Høydekote 25m

Sammenveide verdier

- A - Svært viktig lokalitet
- B - Viktig lokalitet
- C - Lokalt viktig lokalitet

Kartgrunnlag: Statens kartverk, Forsvarets generelle avtale
Rutenett: UTM EU89 (WGS 84) sone 33
Hver rute= 1x1 km
Målestokk ca 1:20 000
Markslag markert som i M711- serien innenfor skytefeltgrensene

Område	1 Mellomdalen og Innerdalen
Skogbruk	Det må ikke hogges i lokaliteten
Personell, øvinger i felt	Det er ikke tillatt for personell i lokaliteten i tiden 1. april til 30. juni
Inngrep i terreng	Andre inngrep som grøftegraving eller linjelegging er ikke tillatt

